

2.KONU: OSMANLI DEVLETİNİN YIKILIŞ SEBEPLERİ VE DEVLETİ KURTARMA ÇABALARI

A- İÇ SEBEPLER (OSMANLININ DEVLET VE TOPLUM YAPISINDAN KAYNAKLANAN SEBEPLER)

1. Osmanlı İmparatorluğunun Devlet ve Toplum Yapısı Ve Bu Yapının Bozulması:

Osmanlı Devleti 1299'da Osman Bey tarafından kuruldu.

1299-1453 arası Kuruluş dönemini

1453-1579 arası Yükselme dönemini yaşadı.

Kısa sürede Anadolu'ya, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaların bir kısmına; Marmara, Ege, Karadeniz, Kızıl Deniz ve Akdeniz'e egemen oldu.

Yine bu sürede; yetişmiş devlet adamlarına, (Teokratik mutlak Monarşik Sistem)

Güçlü ve sürekli bir orduya, (Yeniçeriler, Tımarlı Sipahiler)

Adaletli ve eşitlikçi hukuk anlayışına,

Hoş görülü din anlayışına,

Gelişmiş ve çağını yakalamış eğitim kurumlarına, (Medreseler)

Sağlam bir ekonomiye,

İyi işleyen bir toprak sistemine sahip olmuştur. (Tımar sistemi)

Osmanlıdaki bu sistem, anlayış ve kurumlar bozulmaya başlayınca;

1579-1699 Duraklama

1699-1792 Gerileme

1792-1920 Dağılma dönemleri yaşanmaya başlandı.

B) DIŞ SEBEPLER:

1. Coğrafi Keşiflerin; Rönesans ve Reform Hareketlerinin Osmanlı Üzerindeki Etkileri:

Coğrafi Keşifler; Osmanlı ülkesinden geçen ticaret yollarının güzergâhını değiştirdiği için Osmanlı Devletini olumsuz etkilemiştir.

Rönesans Hareketleri Osmanlıyı etkilememiştir.

Reform hareketleri Osmanlıyı olumlu etkilemiştir. Çünkü Reform Hareketleri Avrupa'da karışıklıklar meydana getirirken Osmanlının Batıdaki ilerleyişı kolaylaşmıştır.

2. Kapitülasyonların Osmanlı Üzerindeki Etkileri

Kapitülasyonlar; bir devletin başka bir devlete verdiği ayrıcalıklardır. Kapitülasyonlar ilk defa Kanuni tarafından siyasi ve ticari amaçlarla Fransa'ya verildi (1535).

Kapitülasyonlar antlaşması Kanuni'den sonra başa geçen her padişah tarafından yenilendi.

1740'ta I. Mahmut zamanında sürekli hale geldi.

Fransa'nın dışında İngiltere, Hollanda, Rusya, Avusturya gibi Avrupalı devletlerin çoğuna verildi.

Kapitülasyon hakkını alan Avrupalı Devletler düşük gümrüklerden yararlanarak kendi mallarını Osmanlı pazarında serbestçe sattılar ve Osmanlı pazarına yabancı mallar egemen olmaya başladı. Yabancı tüccarlarla rekabet edemeyen Osmanlı esnafı ve yerli üretim çökmüş ve Osmanlı ekonomisi yabancılara bağımlı hale gelmiştir. Kapitülasyonlar ve olumsuz sonuçları ancak 1923 tarihindeki Lozan Antlaşmasıyla kaldırılabilmiştir.

3. Sanayi İnkılâbının Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri:

Sanayi İnkılâbı: Kısaca üretim şeklinin değişmesidir. Üretimde el emeğinin yerini fabrika ve makinelerin almasıdır. Sanayi İnkılâbı ilk olarak İngiltere’de başlamış, diğer Avrupalı devletlere yayılmıştır. Sanayi İnkılâbını gerçekleştiren devletler üretim için hammaddeye ve pazarlara ihtiyaç duymuşlardır. Osmanlı Devleti de Sanayisini tamamlayamadığı için sanayileşen devletlerin hammadde ve pazarı yani sömürgesi durumuna gelmiştir.

4. Fransız İhtilalinin Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri:

Fransız İhtilali getirdiği sonuçlar yönüyle Osmanlı Devletini hem olumlu hem de olumsuz etkilemiştir. İhtilal ile birlikte dünya gündemine giren egemenlik, anayasacılık, eşitlik, hürriyet, insan hak ve özgürlükleri geç de olsa Osmanlı ülkesine gelmiş olması Fransız İhtilalinin olumlu sonuçları olarak bilinir.

Getirdiği Milliyetçilik akımı yani her ulusun kendi geleceğine kendi karar vermesi azınlıkların etkilenecek Osmanlıya karşı isyan etmesine ve çok uluslu olan Devletin parçalanmasına sebep olmuştur.

Osmanlı Devletinin Jeopolitik Durumu ve Bu özelliğinden dolayı Karşılaştığı Tehditler

Jeopolitik Kavramı

Coğrafya ve Politika kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelir. **Dar anlamıyla dış politikanın belirlenmesinde coğrafi etkenlerin esas alınmasıdır.** Geniş anlamıyla Jeopolitika; coğrafi konumun, zenginlik kaynaklarının, ekonominin, sosyal, kültürel ve dini yapının, askeri gücün bir devletin dış politikasına etkisinin incelenmesidir.

Devletlerin mekân olarak büyüklüğü, yaşam koşullarının uygunluğu, iklim durumu, toplumsal yapısı, yeraltı-yerüstü kaynaklarının durumu, kültür düzeyi, işgücü, stratejik konumu vb. özellikler jeopolitik açıdan önemlidir.

Geçmişten günümüze kadar Osmanlının dolayısıyla Türkiye’nin Jeopolitik konumu çok önemlidir. Çünkü Türkiye; Asya-Avrupa-Afrika (Afro-Avrasya) kıtalarını birleştiren, boğazlara sahip, doğu-batı, kuzey-güney yollarını birleştiren, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya, Karadeniz ve Akdeniz’e hükmedebilen bir noktadadır. Bu özelliklerden dolayı eski çağlardan günümüze kadar Türkiye

Dünya Devletlerinin çekim merkezi ve çıkar çatışmalarının olduğu bir yer olmuştur.

Rusya'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

Rusya, tarihi politikası olan "sıcak denizlere ulaşmak" için yüzyıllar boyunca Osmanlı Devletiyle savaşmıştır. Rusya Karadeniz, İstanbul'u, Boğazları ele geçirerek Akdeniz'e ulaşmaya çalışmıştır. Osmanlıdaki Ortodoksları, Balkan milletlerini, Doğudaki Ermenileri Osmanlıya karşı kıskırtmıştır. Çağdaş teknolojiyi kullanan Rusya Osmanlıya karşı yaptığı savaşların çoğunu kazanmış ve Osmanlının yıkılmasında etkili olmuştur. Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasından rahatsız olan İngiltere; Fransa, Avusturya-Macaristan zaman zaman Rusya'ya karşı Osmanlıyı koruma siyasetini izlemişlerdir.

Avusturya'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

Avusturya önceleri balkanlardaki ulusların birçoğuyla aynı kökten geldiği için Osmanlı Devletinin balkanlardaki topraklarına göz dikmişti. Fakat daha sonra Rusya'nın balkanlarda genişleme politikasından rahatsız olunca bu amaçlarından vazgeçti. Yine de Osmanlının parçalanma döneminde Bosna-Hersek'i topraklarına katmaktan geri durmamıştır.

Fransa'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

1535'te Fransa'ya Kapitülasyonların verilmesiyle dostane bir şekilde başlayan ilişkiler, dağılma döneminde Fransa'nın da Osmanlı toprakları olan Mısır, Cezayir, Tunus gibi yerleri işgal etmesiyle bozulmuştur. Zaman zaman Osmanlıdaki çıkarlarını kaybetmemek için Rusya ve İngiltere gibi devletlere karşı Osmanlıyı koruma yolunu seçmiştir. Mondros Ateşkesinden sonra Suriye, Lübnan, Çukurova, Urfa, Antep ve Maraş toprakları işgal etmiştir.

İngiltere'nin Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

Dünya'nın en büyük sömürgeci devleti olan İngiltere Amerika'dan Hindistan'a kadar büyük bir sömürge imparatorluğunu kurmuştur. Osmanlı Devletini, Hindistan ve uzak doğudaki sömürgelerine giden yolların bekçisi olarak

görmüştür. Bunun için Osmanlı Devletini bazen Rusya'ya bazen de Fransa'ya karşı koruma politikasını sürdürmüştür. Kendi çıkarları için Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğünü korumuştur. Fakat 1878 Berlin Antlaşmasından sonra Osmanlı Devletini koruma politikasını terk etmiştir. Kıbrıs, Mısır gibi Osmanlı Devletinin stratejik topraklarını işgal ederek **Osmanlı Devletini paylaşma faaliyetlerine dâhil olmuştur**. I. Dünya savaşı sırasında Osmanlı; sonrasında da Anadolu topraklarını işgal etmiştir.

Almanya'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

Siyasi birliğini geç tamamlayarak **sömürge yarışına** İngiltere ile rekabet ederek girmiştir. Bunun için doğrudan doğruya Osmanlı topraklarına göz dikmek yerine İngiltere ile olan rekabetinde Osmanlı Devletine yakınlaşarak **Osmanlı Devletini koruma politikasına yönelmiştir**. Böylece Osmanlı Devletinden ekonomik ve siyasi çıkarlar elde etmek istemiştir. Karşılığı olarak Bağdat-Berlin Demiryolu projesini ve ayrıcalıkları almıştır. Sonuçta Osmanlı Devletini I. Dünya Savaşına kendi yanında savaşa girdirmiştir.

İtalya'nın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

Siyasi birliğini tamamlayınca sömürgecilik yarışında Osmanlı topraklarına göz diken İtalya 1911 yılında kuzey Afrika'daki Osmanlı Devletinin son toprağı olan **Trablusgarp'ı** (Libya) işgal etmiştir. Böylece Osmanlı Devletinin parçalanmasından kendisine düşen payı kapmıştır.

Yunanistan'ın Osmanlı Devleti Üzerindeki Emelleri:

Fransız İhtilalinin getirdiği milliyetçilik akımından etkilenerek Osmanlıya karşı bağımsızlığını kazanan ilk millet Yunanlılardır. 1829 Edirne Antlaşması ve Rusya'nın desteği ile kurulan Yunanistan Osmanlı Devleti aleyhine topraklarını genişletmeye başlamıştır. Balkan Savaşlarında Osmanlı ile savaşan Yunanistan'ın Osmanlı toprakları üzerinde **"Megalo İdea"** denilen politikayı takip etmiştir. Bu hedef doğrultusunda Trakya, İstanbul, Boğazlar ve Batı Anadolu'yu topraklarına katarak Büyük Yunan Devletini (eski Bizans Devleti) kurmak istemiştir. Kurtuluş Savaşında İtilaf Devletlerinin desteği ile Batı Anadolu'yu işgal eden Yunanistan Milli Mücadele ile yenilgiye uğratılmıştır.

Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri

ISLAHATLAR

—Duraklama Dönemi Islahatları (Baskı ve şiddet, yüzeysel, kişilere bağlı, askeri ve mali alanda yapılmıştır. Islahatların yapılmasında batının herhangi bir etkisi yoktur. Yükselme döneminin eski ihtişamına yeniden dönme arzusu vardır)

—Gerileme Dönemi Islahatları (Batıdan etkilenme. Askeri ve mali alanlarda ıslahatlar yapıldı. Matbaa ülkeye getirildi. 1718-1730 yılları arasındaki Lale devri bu dönemdedir. Bu dönemde Osmanlılar için batı dünyası terbiye edilecek, dize getirilecek bir yer değildir, bilim ve teknikteki üstünlüğü kabul edilmiş ve takip edilmesi gereken bir yerdir. Osmanlı batılılaşması bu dönemde başlamış günümüze kadar da devam etmektedir.)

Dağılma Dönemi ıslahatları:

III. Selim Dönemi Islahatları 1789-1807

Fransız İhtilalinin yaşandığı 1789 yılında başa geçmiş ve batılılaşma yönünde Islahatlar yapmaya başlamıştır. Başa geçtiği sırada yaşanan 1787-1792 Osmanlı-Rusya-Avusturya Savaşları yenilgi ile sonuçlanınca yenilginin sebebini ordunun yetersizliğine ve çağ dışı kaldığına bağlamıştır. Bu nedenle yeniliklere ordudan başlamıştır.

Devletin yıkılışını önlemek amacıyla ileri gelen devlet adamlarından sorunlar ve çözümleriyle ilgili raporlar istemiş ve "Meşveret -Danışma Meclisi" kurmuştur. Burada Padişahın başkanlığında devlet işleri ve ıslahat projeleri tartışılmıştır.

Orduyu, merkezi yönetimi ve maliyeyi düzelterek yeni bir düzen kurmak istemiştir. Bu yeni düzene Nizamı Cedit denilmiştir.

Yeniçeri Ocağının yerine Nizam-ı Cedit adıyla bir ordu kurulmuştur.(1794)

Bu yeni ordunun masraflarını finanse etmek amacıyla İradı Cedit adıyla yeni bir hazine oluşturmuştur.

Ordunun subay ihtiyacını karşılamak amacıyla Kara Mühendishanesi kurulmuş, batıdan askeri uzmanlar getirilmiştir.

Batıdaki gelişmeleri yakından takip etmek amacıyla batılı başkentlerde geçici elçilikler açılmış, diplomatlar görevlendirilmiştir.

III. Selim dönemindeki Islahatlar Yeniçeriler, ulema ve Ayanların karşı çıkması üzerine başarılı olamamıştır.

II. Mahmut Dönemi Islahatları 1808-1839:

Tahta geçmesine Ayanlara borçlu olan II. Mahmut başa geçer geçmez taşradaki Ayanlarla Sened-i ittifak denilen bir belgeyi imzalamıştır (1808) Belgeyi Sadrazamlığa getirilen kendisi de bir Ayan olan Alemdar Mustafa Paşa imzalamıştır. Belgeye göre Padişah taşradaki ayanların varlığına razı olacak buna karşılık Ayanlar da bulundukları yerlerde devlet kanunlarının uygulanmasına, asker ve vergilerin toplanmasına, asayişin sağlanmasına yardımcı olacaklardır. Bu belge Türk tarihinin ilk anayasal belgesi olarak kabul edilmekte ve 1215 İngiltere'deki Magna Cartaya benzetilmektedir.

NOT: Padişah kendi yönetme yetkilerini ilk defa Ayanlarla paylaş ve devlet iktidarı sınırlandırılmıştır.

Tüm yeniliklere karşı çıkan Yeniçeri Ocağı kaldırıldı (1826). Vakayı Hayriye (Hayırlı olay)

Yerine Asakir-i Mansure-i Muhammadiye (Muhammed'in zafer kazanmış askerleri) adıyla modern bir ordu kuruldu. Yeniçerin kaldırılması ve yerine batı tarzında eğitilmiş ve modern ordunun kurulması II. Mahmut'un yönetimdeki iktidarını güçlendirecek ve çok yönlü Islahatlar yapmasının önünü açacaktır.

Devlet yönetimini modernize etmek amacıyla Divanı Hümayun kaldırıldı ve yerine bu günkü Bakanlar Kurulu benzeri Meclis-i Vükela kuruldu. Devlet yönetimini bakanlık sistemine göre yeniden düzenledi. Bakanların tümünü kendisi atadı. Taşra yönetimi için de Eyalet, Sancak, liva, kaza ve köy idari yapılanmaya gidildi ve köy hariç her idari birimin başına merkezden bir yetkili atadı. Böylece merkezi otoriteyi köylere kadar yaygınlaştırdı.

Ulema denilen dini ve medrese hocası olan çevreleri denetim altına aldı. Dini vakıfları ve mülklerini yeni kurulan Vakıflar Bakanlığına bağladı.

Askeri Eğitimde; Harbiye, Tıbbiye gibi askeri okullar açıldı.

Sivil Eğitimde ilköğretim zorunlu hale getirildi. İptidai, rüştiye ve idadi adıyla batılı tarz eğitim veren mektepler açıldı. Böylece eğitim yaygınlaştırıldı.

Yurt dışına öğrenciler gönderildi. Geleceğin aydın sınıfı oluştu.

Batılı dillerden tercüme yapacak Tercüme Odaları oluşturuldu. Modern bilimin, batı kültürü ve uygarlığının öğrenilmesini sağladı.

Yabancı dillerin öğrenilmesi sağlandı.

Medreselerin yanına **Mektepler** adıyla batılı eğitim veren okullar açıldı.

(Eğitimde ikilik ve kültürel çatışma yaşandı)

Nüfus ve mülk sayımı yapıldı (Asker ve vergi kaynağını tespit etmek)

Takvimi Vekayı (Resmi gazete) çıkarıldı

Memurlara fes ve pantolon giyme, sakal kesme zorunluluğu getirildi.

Tanzimat Fermanı. 3 Kasım 1839

Amaç Devleti modernleştirerek dağılmaktan kurtarmak, toplum ve ülke bütünlüğünü sağlamak, **Batılı devletlerin Osmanlının iç işlerine karışmalarını sağlamak, Azınlıklara (Müslüman olmayanlara) Müslümanlarla aynı hakları vererek milliyetçi ayrılık isyanlarını önlemek. Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanında İngiltere'nin desteğini almak,**

Padişah Abdülmecit'in Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa tarafından okundu

Devlet hayatının her alanına yenilik getirmeyi amaçlar

Ülke sorunlarına çözüm getirmenin herkesin yasal kurallara uyması gereğinden geçtiğini ifade eder.

Can, mal, namus güvenliği,

Mali güce göre vergi,

Eşit yargılanma hakkı,

Mülkiyet hakkı (Müsadere yasağı),

Eşitlik ilkesi,

Askere almada adalet,

Kanunların üstünlüğü ilkesi gibi ilkeler getirmiştir.

Özetle Fermana göre; can, mal, namus, mülkiyet güvencesi getirilecek. Kanun önünde herkes eşit sayılacak. Vergi ve askerlik işleri düzene bağlanacak. Fermanla insan ve hak ve özgürlüklerin bir kısmını korunacağı ifade edilmiştir.

Bu yeniliklerin dayanağı eğitim olmalıydı. Çünkü yenilikler hak ve sorumluluklarını bilen nesiller tarafından korunabilirdi. Bu nesilleri yetiştirmek ve eğitim sorununu çözmek için Rüştîye, idadi, Kız sanat, Kız öğretmen okulları açılmıştır. Ferman, ülkedeki vatandaşların tümünü haklar bakımından eşitlemiştir.

Demokrasi ve Anayasacılık açısından Fermanın eksikleri;

Fermanın parlamento veya halk oylaması ile değil Padişahın fermanıyla yayınlanması

Yurttaşlara sağlanacağı söylenen hakların yaptırım ve güvenceye bağlanmaması
Uygulamaya geçirilememesi

Düşünce, ifade, basın, örgütlenme gibi sivil haklar

Islahat Fermanı 1856

Amaç: Gayrimüslim vatandaşlara haklar vererek devlete bağlılıklarını sağlamak, Rusya'ya karşı Avrupalı Devletlerin desteğini sağlamak, Batılıların devletin içişlerine karışmalarını engellemekti.

Tanzimat Fermanı ile gayri Müslimlere verilen haklar biraz daha genişletilmiş, din, dil, ırk ayrımına son verip Osmanlı tebaasının eşit haklara sahip olduğu kabul edilmiş, Gayrimüslimlere bedelli askerlik, askeri okullara girme hakkı tanınmış,

Mahkemelerde eşit şahitlik hakkı,

Müslümanlarla birlikte il meclislerine katılma,

Cemaat meclislerini, okul, hastane, kilise, ticarethane vb. açma imkânı sağlanmıştır.

Sonuçta bu ferman ile Osmanlı Devleti ne ülkesindeki azınlıkların bağımsızlık isyanlarını azaltabilmiş ne de Batılı Devletlerin içişlerine karışmalarını engelleyebilmiştir.

NOT: Tanzimat Fermanı Müslim-Gayri Müslim ayrımı yapmadan herkese eşit haklar vermiş, Islahat Fermanı ise daha çok Gayri Müslimlerin Müslümanlara göre eksik olan haklarını tamamlamıştır.

GENÇ OSMANLILAR (JÖN TÜRKLER)

Ülkede içte ve dışta bunlar olup biterken yeni kitap ve gazetelerin çıkması, Avrupa'ya öğrencilerin gönderilmesi, Batılı tarzda okulların açılması ve benzeri gelişmeler Osmanlıda yeni bir aydın sınıfını meydana getirmiştir. Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Süavi, Şinasi, Mithat Paşa, Agah Efendi gibi kişiler Osmanlıyı içinde bulunduğu geri ve zayıf durumdan ancak modernleşme ile çıkabileceğine inanarak "Genç Osmanlılar Cemiyeti"ni kurdular. Batılıların Jön Türkler dedikleri bu aydınlar düşüncelerini daha çok basın ve yayıncılık yoluyla yaymışlardır. (Agah Efendi-Tercümanı Ahval (1860), Şinasi-Tasviri Efkar (1862), Namık Kemal-Mirat (1863), Ali Süavi-Muhbir (1867))

GENÇ OSMANLILARIN ÇALIŞMALARI

Bu aydınlar Osmanlıdaki sorunların Mutlak Monarşi ile çözülemeyeceğini, Anayasal Meşrutiyete geçilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Yine bu aydınlar ülkedeki herkese din, dil, mezhep, ırk ayırımı yapmadan ülke yönetimine katılma ve anayasal hakların verilmesiyle dağılmanın önlenebileceğini düşünüyorlardı. Yönetime karşı yaptıkları muhalefet üzerine ülkeden sürgün edilmişlerdir. Mustafa Fazıl Paşanın Paris'e gitmesiyle Jön Türk hareketi Paris'te örgütlenmeye başlamıştır. Genç Osmanlılar Cemiyetini Paris'te kuran bu aydınlar çıkardıkları gazetelerle vatan, millet, hürriyet, anayasa ve meşrutiyet gibi kavram ve talepleri dile getirmeye devam etmişlerdir. Daha sonra Sultan Abdülaziz'in Paris seyahati sonrası bu aydınların çoğu politikayla uğraşmama sözü vererek ülkeye geri dönmüştür. 1871 yılında Sultan Abdülaziz Tanzimat dönemi yeniliklerine son verip baskıcı bir yönetime yönelince Jön Türkler yeniden muhalefete başlamış ve Ülke yönetiminde etkili olmaya başlamıştır. Mayıs 1876'da Meşrutiyeti ilan etmeye yanaşmayan Sultan Abdülaziz bir askeri darbeyle tahtan indirilmiş, Yerine V. Murat geçirilmiştir. Daha sağlık sorunları olan V. Murat'ın yerine Meşrutiyet yönetimine geçeceğini söyleyen II. Abdülhamit getirilmiştir.

II. Abdülhamit tahta çıktıktan sonra Osmanlının ilk Anayasası olan Kanuni Esasiye ilan edilmiş, seçimler yapılarak Mebusun Meclisi açılmış böylece I. Meşrutiyet yönetimine geçilmiştir (1876).

Kanuniesasiye (1876) Meşrutiyet Yönetimine Geçilmesi

II. Abdülhamit, Jön Türklere Meşrutiyeti ilan edeceğinin sözünü vererek tahta çıkmıştır. Aynı dönemde batılı devlet temsilcileri de İstanbul'da Tersane Konferansında bir araya gelerek Osmanlı Devletinden azınlıklar için ıslahatlar yapmasını talep etmiştir. Bu tür istekler Osmanlı Devletinin içişlerine karışma anlamına geleceği için dış müdahalelere izin vermeden Osmanlı yönetimi Türk tarihinin ilk anayasası olan Kanun-i Esasiyi kabul ve ilan edildiğini, Meşrutiyete geçildiğini, batılıların azınlıklar için istedikleri hakları kendisinin verdiğini

duyurmuştur. Böylece iç ve dış koşulların zorlamasıyla Osmanlı tarihinde ilk defa yönetim değişikliği yaşanmıştır. Kanun-i Esasi başında Sadrazam Mithat Paşa'nın bulunduğu bir Anayasa Komisyonu hazırlamıştır. Kurucu bir Meclis veya Parlamento tarafından hazırlanmamıştır. Bu özelliği ile demokratik bir anayasa olarak kabul edilmemektedir.

Padişah fermanı ile kabul edilen bu anayasa egemenliğin kullanımı konusunda Padişaha daha çok yetki vermiştir. Çıkarılan yasaların dine aykırı olamayacağı belirtilmiştir (Teokratik). Padişah, yasama organı olan Meclise göre daha üste konulmuş ve Padişaha Meclisi açma ve kapatma yetkisi verilmiştir. Meclisin yasama faaliyetinde bulunması padişahın iznine bağlanmıştır.

Padişahın Bakanları atama ve görevden alması, Bakanların meclise karşı değil Padişaha karşı sorumlu olması, Bakanlar Kurulunun bazı konuları görüşebilmesi için Padişah'tan izin alması gibi yürütme konusunda da geniş yetkileri olmuştur.

Yasama organı olan Meclisi Umumi (Genel Meclis) Mebusan Meclisi ve Ayan Meclisi olmak üzere iki meclisten oluşmuştur. Mebusan Meclisinin üyeleri 80'i Müslüman, 50'si gayri Müslim olmak üzere her biri 50 bin erkek tarafından seçilmiştir. Ayan Meclisinin üyeleri ise Padişah tarafından ömür boyu görevde kalmak üzere atamayla gelmiştir. Her iki meclisin başkanları Padişah tarafından seçilmiştir. Meclisin toplanması, tatili ve feshi padişaha verilen yetkilerden olmuştur.

Anayasa'ya göre yasama süreci şöyle işleyecektir: Yasa yapmak için Sadrazamın padişah'tan izin alması, yasa tasarısının hazırlanması, her iki mecliste görüşülüp onaylanması, padişahın onayına sunulması ve padişahın onay vermesi şeklinde olacaktır. Padişahın onaylamadığı yasa yürürlüğe girememiştir. Yasama konusunda Mebusan Meclisinin hemen hemen hiçbir etkisi olmamıştır ancak Mebusan Meclisinde görüşülüp kabul edilmeyen bir yasa da yürürlüğe girmemiştir. Meclisin kapalı olduğu dönemlerde Bakanlar Kurulunun geçici ve Padişahın olağanüstü koşullarda kararname çıkarma yetkisi vardır.

Mebuslar sadece soru önergesi verebilmiştir. Güvenoyu ve gensoru yetkileri olmamıştır.

Bazı temel haklara (Kişi özgürlüğü ve dokunulmazlığı, eşitlik, angarya yasağı, memur olma hakkı gibi) anayasada yer verilmiştir.

İlk defa halka padişahla birlikte ülke yönetme yetkisi tanınmıştır.

Padişahın yönetimdeki yetkileri kısmen de olsa sınırlanmıştır.

İlk defa bir anayasa kabul edilmiştir.

İlk defa erkek vatandaşlar seçme ve seçilme haklarını kullanmıştır.

Anayasanın Eksikleri:

Padişahın yetkileri yeteri kadar sınırlandırılmamıştır.

Kuvvetler ayrılığı sağlanamamıştır.

Yargı bağımsızlığı sağlanamamıştır.

Kanun-i Esasi kabul edildikten sonra seçimlerin yapılması hızlanmıştır. Vergi veren, Emlak sahibi erkek vatandaşlar seçime katılmıştır. Osmanlı tarihinin ilk meclisi 19 Mart 1877'de açılmıştır. Mebusan Meclisine 47'si gayri Müslim olmak üzere 119 Mebus gelmiş; Ayan Meclisine de 11'i gayri Müslim olmak üzere 36 Ayan katılmıştır. Böylece Meşrutiyet yönetimine geçilmiştir. Osmanlı Mebusan Meclisi toplam 160 gün açık kaldıktan sonra Padişah tarafından tatil edilmiş ve Meclis 30 yıl sürecek bir tatil dönemine girmiştir.

Böylece Mebusan Meclisi ve Kanuni Esasiye 1878'de padişah tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bundan sonra **II. Abdülhamit'in Mutlak yönetimi** 30 yıl boyunca sürecektir.

İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİ

Kanun-i Esasinin yürürlükten kaldırılıp Meşrutiyete son verilince **Jön Türkler**, II. Abdülhamit'i tahtan indirme girişiminde bulundularsa da başarılı olamadılar. Bu girişimlerinden başarısız olan Jön Türklerin bir kısmı II. Abdülhamit tarafından yargılayıp hapsedilmiş, bir kısmı sürgüne gönderilmiş, bir kısmı uzak yerlerdeki memuriyetlere gönderilmiştir. Bir kısmı da Avrupa'ya kaçmak zorunda kalmıştır. **Ülkede kalan aydınlar ve II. Abdülhamit muhalifi genç subaylar yönetime karşı gizliden örgütlenerek "İttihat ve Terakki Cemiyeti"ni kurarak Meşrutiyeti yeniden geri getirmenin mücadelesini vermişlerdir.** Mustafa Kemal'in de içinde bulunduğu genç aydın ve subaylar **II. Abdülhamit'e karşı 1908'de isyan ederek Meşrutiyet'i ikinci defa ilan etmiştir.** Böylece Osmanlı Ülkesinde 1918'e kadar devam edecek olan II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır. **Ancak Ülkede Meşrutiyete karşı olanlar İstanbul'da 31 Mart (Miladi takvime göre 13 Nisan 1909) ayaklanmasını çıkardılar.** Bu ayaklanmayı İttihat ve Terakki'ye bağlı, Kolağasının Mustafa Kemal'in olduğu Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından bastırılmış ve daha sonra ayaklanmada rolü olduğu gerekçesiyle II. Abdülhamit de tahtan indirilmiştir.

İTTİHAT VE TERAKKİ YÖNETİMİ

1908'de yapılan seçimleri İttihat ve Terakki Partisi kazanarak iktidara gelmiştir. Böylece Osmanlı Devletinde yönetim/iktidar başında Enver, Talat ve Cemal Paşaların bulunduğu İ. ve T. P'ne geçmiştir. İttihatçılar bilgi ve tecrübe olarak yönetime hazır olmadıklarından ilk başlarda ülkeyi perde arkasından (dolaylı iktidar), 1913 yılındaki Hükümet Darbesinden (Bab-ı Ali Baskını) sonra ise doğrudan yönetmiştir.

19.Yüzyılın Sonunda ve 20. Yüzyılın Başında Osmanlı Devletindeki Fikir Akımları:

*OSMANLILIK *İSLAMCILIK (ÜMMETÇİLİK) *TÜRKÇÜLÜK (TURANCILIK)

*BATICILIK *ADEMİ MERKEZİYETÇİLİK (YERİNDE YÖNETİM)

NOT: Bu fikir akımlarının tümünün ortak amacı Osmanlı Devleti dağılmaktan kurtarmaktır.

OSMANLILIK

Fransız İhtilalinin getirdiği milliyetçilik akımından etkilenen Osmanlıya bağlı milletler tek tek isyan edip devletten ayrılmaya başlayınca dağılmayı önlemek amacıyla yapılan İslahatların yanında çeşitli fikir akımları da ortaya çıkmıştır. Bu fikirlerden biri olan Osmanlılık; Osmanlı toplumunda din, dil, ırk ayrımı yapmadan tüm Osmanlı vatandaşlarını Osmanlı şemsiyesi altında toplamayı amaçlamaktadır. Bu düşünceye göre; Müslim-gayrimüslim herkese anayasal haklar ve ülke yönetimine eşit katılma hakkı verilirse özellikle azınlıkların ülkeden ayrılmasına gerek kalmayacaktır. Bu akımı Genç Osmanlılar savunmuş, Meşrutiyet yönetimine geçerek bu fikri uygulamışlardır. Ancak balkan uluslarının bağımsız isyanlarının başarılı olması ve bu azınlıkların devletten ayrılmasıyla bu düşünce iflas etmiştir.

İSLAMCILIK (ÜMMETÇİLİK)

Özelde Osmanlıdaki genelde tüm Müslümanların Osmanlı Halifesinin etrafında toplanması gerektiğini savunan düşünce akımıdır. II. Abdülhamit döneminin siyasi düşüncesi haline gelmiştir. Gayrimüslim vatandaşları Osmanlılık fikri ile devlete bağlı tutamayınca İslamcılık fikriyle devletin Müslüman vatandaşları bir arada

tutulmaya çalışılmıştır. Bunların bir kısmı Osmanlının geri kalmasını, Şeriattan uzaklaşmaya bağlarken diğer bir kısmı bazı yanlış geleneklerin ve hurafelerin İslamlaştırılmasına bağlamaktadır. İslamcılık düşüncesinin Osmanlı Devletini dağılmaktan kurtaramayacağı, milliyetçilik fikrinin Müslümanlar arasında yayılmasıyla ortaya çıkmıştır. Balkan savaşları sırasında Müslüman Arnavutlukların Osmanlıdan ayrılmaları ve I. Dünya Savaşında Arap Müslümanlarının Osmanlıya karşı İngilizlerle işbirliği yapmaları buna verilebilecek iki önemli örnektir. II. **Abdülhamit döneminde devletin siyasi düşüncesi haline gelmiştir.**

TÜRKÇÜLÜK (TURANCILIK)

Osmanlıcılık akımıyla azınlıkları, İslamcılık ile de Türk olmayan Müslümanları Devlete bağlı tutamayınca tüm Türkleri bir bayrak altında toplamayı amaçlayan bir düşüncedir. Bu akım ırk birliği esasına dayanır. Çünkü devlet ancak dili, dini, soyu, ülküsü bir olan bir topluma dayanarak ayakta kalabilir. Ziya Gökalp'ın çabalarıyla bu akım bilimsel bir boyut kazanmıştır. Gökalp'a göre "dilde, güzel sanatlarda, ahlakta ve hukukta Türk; din-devlet ayırımını yapmak şartıyla dinde İslam; bilimde, felsefede ve teknikte de batılı olmak" gerekmektedir. Türkçülük İttihat ve Terakkinin siyasi düşüncesi haline gelmiştir.

BATICILIK

Osmanlının geri kalmasını, teknik ve bilimsel açıdan Batının gerisinde kalmaya bağlayan bir fikirdir. Lale devrinden günümüze kadar devam etmektedir. İlk önce askeri alanda başlayan batılılaşma daha sonraları devletin her kurumunda devam etmiştir.

ADEMİ MERKEZİYETÇİLİK (YERİNDE YÖNETİM)

Prens Sabahattin tarafından ortaya atılan bir fikir akımıdır. Günümüzdeki özerkliğe yakın bir yönetimi savunmuştur. Eyaletlere içişlerinde serbest dış işlerinde merkeze bağlı olacak şekilde yetkilerin verilmesini savunmuştur. Eyalet yönetimiyle devlet yönetiminin hantallıktan kurtulacağını savunmuştur. Devletin parçalanmasına sebep olacağı düşüncesiyle pek ilgi görmemiştir.